

ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Ризики та можливості компетентісно орієнтованого фізичного виховання учнів Нової української школи

Моїсеєв С. О.¹, Потеряйко С. М.²

¹ *Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради;*

² *Комунальна установа «Районний центр по обслуговуванню закладів освіти» Білозерської районної ради Херсонської області*

Анотація. У статті розкривається актуальність імплементації Концепції Нової української школи у практику фізичного виховання здобувачів загальної середньої освіти. Розкриваються ризики та можливості розвитку ключових компетентностей учнів на уроках фізичної культури у Новій українській школі.

Ключові слова: *Нова українська школа; ключові компетентності; ризики; фізична культура; урок.*

Історичний поступ України – це череда постійних випробувань, стрімких злетів та болісних падінь. ХХІ століття, на превеликий жаль, для мільйонів нащадків Тараса Шевченка не стало періодом сталого розвитку української державності та якісного покращення життя: триває гібридна війна на Сході, буває корупція, заростають бур'яном підприємства, сотні тисяч українців поїхали на заробітки до інших країн. Сьогодні суспільство як ніколи гостро відчуває потребу в освічених і компетентних, чесних і порядних, ініціативних і креативних, фізично здорових будівниках і захисниках Нової України (Моїсеєв, 2018; Нuzar, 2009).

Гуляючи вулицями міста, їдучи у громадському транспорті, передивляючись новини виникають питання: «А де ж їх всіх взяти? Хто їх має підготувати?». Відповідь на ці питання, на перший погляд, проста – це школа, Нова українська школа та нове фізичне виховання!

На систему фізичного виховання Нової української школи держава покладає великі сподівання. Центральне місце у ній відводиться учителю фізичної культури, який неперервно навчається та реалізує справжній, а не

популістський компетентнісний підхід до фізичного виховання учнів (Моїсеєв, 2017, 2018).

Згідно нового Державного стандарту початкової освіти, предмет «Фізична культура» належить до фізкультурної освітньої галузі, потенціал якої забезпечує формування всіх ключових компетентностей (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87).

У Державному стандарті початкової освіти (від 21 лютого 2018 р.) до ключових компетентностей відносять: вільне володіння державною мовою;

здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність (Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87).

Ризики щодо розвитку ключових компетентностей і наскрізних вмінь учнів на уроках фізичної культури висувають підвищені вимоги до педагогічної майстерності фахівців (Моїсеєв, 2017b, 2018). Особливо з огляду на те, що більшість вчителів фізичної культури отримували вищу освіту за часів, коли в навчальних аудиторіях компетентнісний підхід не згадувався взагалі або позиціонувався як західна екзотика.

На нашу думку, основні виклики для розвитку ключових компетентностей учнів початкової школи на уроках фізичної культури будуть полягати у наступних моментах:

➤ пошуку вчителями змістової та інструментальної гармонії між предметними та ключовими компетентностями. Знаючи особливості адміністрування по-українськи, цілком допускаємо, що в деяких школах після емоційного засідання педагогічної ради, «живого слова» директора та виразного зачитування у повному обсязі Закону України «Про освіту» у молодого вразливого вчителя фізичної культури може виникнути «нестримне бажання» на своїх уроках одночасно розвивати в учнів всі 11 ключових компетентностей, позабувши про предметні. Хочемо попередити нервові зриви у вчителя та учнів – це марна справа! Допомогти дитині стати особистістю, патріотом та інноватором за 45 хвилин, тиждень, місяць та рік не можливо та й не потрібно. Найголовніше – це якість освітнього процесу, почуття міри, виконання вимог Державного стандарту та ефективність формування предметних, міжпредметних та ключових компетентностей, саме з такою послідовністю та пріоритетністю. З огляду на зазначене, виникає питання: «Що вважати системним і цілеспрямованим розвитком ключових компетентностей

учнів на уроках фізичної культури на рівні теми, чверті, семестру, року?». Доволі часто трапляється так, що у плані-конспекті уроку фізичної культури підібраний зміст та організаційно-методичні вказівки не відповідають поставленому завданню або на вирішення сформульованого завдання відводиться одна вправа з формальними організаційно-методичними вказівками. У окресленій ситуації, вчителям фізичної культури можна порадити під час календарно-тематичного планування передбачати уроки, що будуть спрямовані на формування не тільки предметних, а і відповідних ключових компетентностей. Тут учителям необхідно адекватно оцінити свою педагогічну майстерність та чесно, в першу чергу для самого себе, визначитися із ключовими компетентностями, які вони готові та здатні на системному рівні (постановка завдання на урок та достатній методичний комплекс його вирішення) розвивати в учнів. На перших етапах імплементації концепції Нової української школи у практику роботи закладів загальної середньої освіти, вважаємо не доцільним спрямовувати уроки фізичної культури на розвиток тих ключових компетентностей, до формування яких учитель поки що не готовий (наприклад, здатність спілкуватися іноземними мовами, інноваційність, інформаційно-комунікаційна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність тощо). Але такі проблемні напрями удосконалення педагогічної майстерності вчителя фізичної культури повинні бути об'єктом його постійної уваги і кількість ключових компетентностей, які він здатен розвивати на системному рівні, повинні з року в рік зростати та відображатися у календарно-тематичному плануванні;

➤ «нерівній» боротьбі вчителів фізичної культури з авторитарними «скрепами» (ціннісні домінанти, шаблонні схеми дій, стереотипи) та «художнім свистом». У сучасних умовах характерним недоліком традиційної системи фізичного виховання учнів, який своїми коріннями уходить у військові статuti, є те, що вчителі під час проведення уроку звикли покладатися на монолог, гучність свистка, виразність міміки та жестикуляції, одночасно забуваючи про величезний розвивальний потенціал діалогу, бесіди, активних та інтерактивних методів навчання. У практиці фізичного виховання ще зустрічаються «майстри художнього свисту», які можуть провести «гарний» урок не виймаючи свисток з роти та не підіймаючись з гімнастичної лави. Сьогодні у типових освітніх програмах учителям для досягнення запланованих результатів наполегливо рекомендується використовувати інтерактивні форми і методи навчання – дослідницькі, інформаційні, мистецькі проекти, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, моделювання, ситуаційні вправи, екскурсії, дитяче волонтерство тощо (Шиян, (Eds.).). Саме тому науково-методичні перспективи з означеного напрямку вбачаємо у роботі вчителів фізичної культури над проблематикою використання на уроках активних та інтерактивних методів навчання, діалогізації фізичного виховання, формування наскрізних умінь в учнів на

уроках фізичної культури, розвитку ідей Школи розумного руху Олени Аксьонової;

➤ переходу від імітації компетентнісного підходу до його дієвої реалізації. Нібито все у шкільному фізичному вихованні у нас гарно. Якщо подивитися на «авансцену», то уроки проводяться, заходи відбуваються, гуртки працюють, у змаганнях учні беруть активну участь, а якщо зазирнути за «кулісу» та подивитися у глибину, в «оркестрову яму», то можна побачити, що учні не володіють елементарними знаннями з теорії і методики фізичного виховання, здорового способу життя, не вміють скласти для себе комплекс ранкової гімнастики, програму фізичного самовиховання, організувати рухливу гру з малечею, похід вихідного дня, звернути увагу друзів на правильність виконання певного технічного елементу тощо. Найголовніше у компетентнісному підході, щоб дитина навчилася бачити проблеми у стані свого здоров'я та фізичного розвитку, дозвіллі та відпочинку й вміла використовувати набуті на заняттях фізичною культурою і спортом компетентності для їх ефективного вирішення. Саме про це повинні завжди пам'ятати вчителі фізичної культури під час імплементації технологій компетентнісно орієнтованої освіти у практику фізичного виховання учнів загальноосвітньої школи;

➤ розширення меж академічної свободи вчителя фізичної культури. У листі МОН України від 03.07.2018 року № 1/9-415 «Щодо вивчення у закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році «стверджується, що «календарне та поурочне планування здійснюється вчителем у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних у межах закладу загальної середньої освіти міста, району чи області стандартів таких документів є неприпустимим» (Лист МОН України від 03.07.2018 року № 1/9-415). Прекрасні довгоочікувані більшістю освітян рядки, яким хочеться плескати стоячи, але, як засвідчує життя, збільшення свободи прямо пропорційно збільшує і відповідальність вчителя та висуває підвищення вимоги до його бажання і обов'язку неперервно розвивати власну педагогічну майстерність і творчі здібності.

Отже, розбудова Нової системи фізичного виховання у Новій початковій школі висуває підвищені вимоги до неперервного зростання педагогічної майстерності вчителя фізичної культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Лист МОН України від 03.07.2018 року № 1/9-415 «Щодо вивчення у закладах загальної середньої освіти навчальних предметів у 2018/2019 навчальному році». URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/61466/ (дата звернення: 06.01.2019).

- Моїсеєв, С. О. (2017а). Сучасні підходи до проведення уроків фізичної культури у загальноосвітній школі. *Педагогічний альманах* : збірник наукових праць, Випуск 34, 296-303.
- Моїсеєв, С. О. (2017б). Сучасні тренди в семантичному просторі конструкту «педагогічна майстерність». *Педагогічний альманах* : збірник наукових праць, Випуск 35, 165-172.
- Моїсеєв, С. О. (2018). *Розвиток педагогічної майстерності вчителя фізичної культури у вимірах фахових конкурсів* : навчально-методичний посібник. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».
- Моїсеєв, С. О. (2013). Порівняльна характеристика робочого, відкритого та конкурсного уроків фізичної культури. *Нова педагогічна думка* : науково-методичний журнал, 4, 154-158.
- Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 «Про затвердження Державного стандарту початкової освіти» [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.
- Шиян, Р. Б. (Eds.). Типова освітня програма першого циклу початкової освіти. Цикл I (1–2 класи). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/nush/tipovaosvitnyaprograma1.doc>
- Huzar, V. M. (2009). Process of physical culture and sports management. *Pedagogics, psychology, medical and biological issues of physical education and sports*, 17, 9-18.

Відомості про авторів

Моїсеєв Сергій Олександрович

кандидат педагогічних наук, доцент;

Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради.

E-mail: cergeycom@ukr.net

Потеряйко Сергій Миколайович

Комунальна установа «Районний центр по обслуговуванню закладів освіти» Білозерської районної ради

E-mail: cergeycom@ukr.net

Поступила до редакцію 09.01.2019